

Stavovi građana grada Siska prema osobama s invaliditetom

Širić, Mirela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:144521>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

Mirela Širić

**STAVOVI GRAĐANA GRADA SSKA PREMA
OSOBAMA S INVALIDITETOM**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Diplomski studij socijalnog rada

Mirela Širić

**STAVOVI GRAĐANA GRADA SSKA PREMA
OSOBAMA S INVALIDITETOM**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marko Buljevac

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Stav.....	2
1.1.1. Stavovi zajednice prema osobama s invaliditetom.....	3
1.1.2. Stavovi prema osobama s invaliditetom obzirom na sociodemografska obilježja	4
1.1.3. Stavovi prema osobama s invaliditetom obzirom na poznanstvo i procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom	6
1.2. Usmjerenost rada, teorijski i praktični značaj	7
2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	8
3. Metoda istraživanja	10
3.1. Uzorak.....	10
3.2. Postupak.....	11
3.3. Mjerni instrumenti.....	12
3.4. Obrada podataka	14
4. Rezultati	14
5. Rasprava	23
5.1. Ograničenja istraživanja.....	27
6. Zaključak	28
Popis tablica	29
Literatura	30
Prilog	33

Stavovi građana grada Siska prema osobama s invaliditetom

Sažetak: *Invaliditet predstavlja odnos osobe koja ima određena oštećenja i njene okoline. Upravo u tom odnosu veliku ulogu imaju stavovi te okoline. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove građana grada Siska prema osobama s invaliditetom, a ispitivale su se razlike u stavovima obzirom na dob, spol, status obrazovanja, veličinu mjesta stanovanja, bračni status ispitanika, procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom te poznanstvo s osobom s invaliditetom. Korištena je metoda web anketiranja, a u istraživanju je sudjelovao 201 punoljetni sudionik. Rezultati ovog istraživanja pokazali su postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob ispitanika, gdje osobe u dobnim skupinama od 18 do 29 godina i od 56 do 65 godina izražavaju negativnije stavove. Unatoč brojnim istraživanjima koja tako pokazuju, nisu se pojavile razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol ispitanika, veličinu mjesta stanovanja ispitanika, kao ni obzirom na bračni status ispitanika. Osobe višeg stupnja obrazovanja iskazivale su pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Ispitanici koji svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju kao izrazito loše ili loše iskazivali su negativnije stavove prema osobama s invaliditetom, a jednako je bilo i kod ispitanika koji ne poznaju neku osobu s invaliditetom. U ovom istraživanju pokazalo se da među građanima grada Siska postoje negativni stavovi prema osobama s invaliditetom te da su njima podložnije određene skupine, što je u skladu s dijelom postojeće literature.*

Ključne riječi: *invaliditet, osobe s invaliditetom, stavovi prema osobama s invaliditetom, stavovi građana grada Siska, kontakt s osobama s invaliditetom*

Attitudes of the citizens of the city of Sisak towards people with disabilities

Abstract: *Disability represents the relationship between a person who has certain impairments and his environment. It is in this relationship that the attitudes of that environment play a big role. The aim of this research was to examine the attitudes of the citizens of the city of Sisak towards persons with disabilities, and the differences in attitudes regarding age, gender, educational status, size of place of residence, marital status of respondents, estimated knowledge about persons with disabilities and acquaintance with a person with disabilities were examined. The web survey method was used, and 201 adult participants took part in the research. The results of this research showed the existence of a statistically significant difference in the attitudes towards people with disabilities with regard to the age of the respondents, where people in the age groups of 18 to 29 years and 56 to 65 years express more negative attitudes. Despite numerous studies, there were no differences in the attitudes towards people with disabilities with regard to the sex of the respondents, the size of the respondents' place of residence, as well as the marital status of the respondents. People with a higher level of education expressed more positive attitudes towards people with disabilities. Respondents who assess their knowledge of persons with disabilities as extremely poor or bad expressed more negative attitudes towards persons with disabilities, and the same was true of respondents who do not know a person with disabilities. This research showed that among the citizens of the city of Sisak there are negative attitudes towards people with disabilities and that certain groups are more susceptible to them, which is in line with part of the existing literature.*

Key words: *disability, people with disabilities, attitudes towards people with disabilities, attitudes of the citizens of the city of Sisak, contact with people with disabilities*

Izjava o izvornosti

Ja, Mirela Širić (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Mirela Širić, v.r.

(potpis studenta)

Datum: 29.8.2022.

1. Uvod

Invaliditet se definira kao razvojni proces nastao kao posljedica međudjelovanja osoba s invaliditetom i prepreka u okolini s kojima se susreću, a koje im onemogućavaju sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi (Dadić i sur., 2018.). Svjetska zdravstvena organizacija (*WHO policy on disability*, 2021.) definira invaliditet kao ishod interakcije između osobe određenog zdravstvenog stanja (cerebralna paraliza, Down sindrom, depresija...) i raznih okolinskih i osobnih čimbenika (negativni stavovi okoline, nepristupačnost javnog prijevoza i javnih ustanova, ograničena socijalna potpora...). Prema Zakonu o Hrvatskom registru osoba s invaliditetom (NN 64/01, čl.2.), invaliditetom se smatra trajno ograničenje, smanjenje ili gubitak sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi u kojoj se osoba nalazi i odnosi se na sposobnosti koje su općeprihvaćene u društvu kao dio svakodnevnog života. Sukladno tome, osobom s invaliditetom smatra se svaka osoba koja ima određeno oštećenje tjelesne, mentalne, intelektualne ili osjetilne prirode, a koje joj, u međudjelovanju s okolinskim preprekama, mogu smanjiti ili onemogućiti ravnopravno sudjelovanje u društvu (Zakon o potvrđivanju Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, NN, MU, 6/2007, 5/2008, čl.1, prema Leutar i Buljevac, 2020.). Pojedincu oštećenja tjelesnih funkcija i građe tijela, u interakciji s njegovom okolinom, mogu dovesti do jednostavnijih ili složenih komplikacija u izvršenju svakodnevnih radnji, zadataka i socijalnih uloga (Bickenbach i sur., 2017.). Da bi osoba stekla status osobe s invaliditetom, najčešće je potrebno utvrđivanje invaliditeta profesionalnom ekspertizom (Leutar i Buljevac, 2020.). S medicinskog stajališta, invaliditet se nalazi unutar pojedinca i vezan je isključivo za njega te je jedini pristup tome dijagnosticiranje, rehabilitacija i liječenje (Marks, 1996.). U obzir se uzima samo utvrđena vrsta i stupanj oštećenja te potrebne intervencije za pojedino oštećenje (Turčić, 2012). Socijalni, pak, model stavlja osobu s invaliditetom u središte pozornosti pa je tako osoba s invaliditetom ta koja donosi odluke koje se tiču nje osobno, a problem se invaliditeta smješta u okolinu pojedinca (Mihanović, 2011.). Siebers (2008.) naglašava da invaliditet nije tjelesni ili mentalni nedostatak osobe, već

kulturološki identitet i identitet manjine, a time se invaliditet prepoznaje kao elastična društvena kategorija koja je istovremeno subjekt socijalne kontrole, ali i sposobna utjecati na društvene promjene. Upravo iz tog razloga, u upotrebu je ušlo nazivlje koje na prvo mjesto stavlja osobu, a tek onda opis njenog oštećenja, poznato pod nazivom „ljudi prije svega jezik“ (eng. *people first language*) pa se tako, umjesto društveno ustaljenih naziva „Downovac/Downić“, „mentalno retardirana osoba“, „djeca s posebnim potrebama“, trebaju koristiti termini „dijete/osoba sa sindromom Down“, „osoba s intelektualnim teškoćama“ i „djeca s teškoćama u razvoju“ (Leutar i Buljevac, 2020.). Marks (1996.) se zalaže da invaliditet ne možemo shvaćati izvan socijalnog konteksta te tvrdi da, ako se društveno prihvati da invaliditet nije isključivo vezan uz samo tijelo i intelekt osobe, već da se on nalazi u odnosu između osoba koje imaju određene oblike oštećenja i njihove okoline, tada se veliki dio pozornosti može usmjeriti na ublažavanje invaliditeta i smanjenje prepreka u društvu kroz socijalne politike, kulturu i prakse institucija.

1.1. Stav

U odnosu osoba koje imaju određene oblike oštećenja i njihove okoline veliki značaj imaju stavovi te iste okoline. Postoje razne definicije stavova. Čudina-Obradović (1975., prema Najman Hižman i sur., 2008.) stav definira kao reagiranje prema određenom objektu koje može biti pozitivno ili negativno, a Petz (1992., prema Leutar i Štambuk, 2006.) kao organizaciju pozitivnih ili negativnih emocija, vrednovanja i reagiranja prema određenom objektu, a koja je relativno stabilna kroz vrijeme te se stječe socijalizacijom. Antonak i Livneh (1988., prema Najman Hižman i sur., 2008.) navode da se stavovi prema osobama s invaliditetom stječu direktno ili indirektno kroz iskustvo, interakciju i događaje vezane uz njih. Allport (1935., prema Thompson i sur., 2012.) i Petty i Cacioppo (1981., prema Thompson i sur., 2012.) navode da se stav sastoji od dvije komponente: misli (kognitivna) i osjećaja (afektivna), a može biti pozitivan ili negativan. Bratovčić i sur. (2018.), uz dvije navedene komponente stava, navode i bihevioralnu komponentu, odnosno kako će se osoba ponašati. Tako se stavovi mogu razlikovati ovisno o tome na kojoj se komponenti više zasnivaju: spoznajno zasnovan stav temelji se na vjerovanjima o obilježjima objekta stava, emocionalno zasnovan stav na emocijama i vrijednostima,

a stav zasnovan na ponašanju na postupcima prema objektu stava (Aronson i sur., 2005.). Na snagu (pobudljivost) stava, koliko i kako će se izgraditi i održati, utječu brojni faktori, poput direktnog iskustva, učenja po modelu, vrijednosti osobe, konteksta situacije u kojoj se osoba nalazi i izloženosti drugim ljudima (Fishbein i Ajzen, 1975.; Bandura, 1977.; Rokeach, 1973.; Calder i Ross, 1972.; Zajonc 1968., prema Thompson i sur., 2012.). Jednako tako, na snagu (pobudljivost) stava utječu i naši geni, odnosno naslijeđe, te važnost koju pridajemo tom stavu i znanje koje imamo o određenoj temi (Tesser, 1993.; Krosnick i Abelson, 1991.; Wood, 1982.; Wood i sur., 1995., prema Aronson i sur., 2005.). Koliko su ti faktori značajni, govori i činjenica da osoba može misliti i osjećati jedno, a ponašati se na drugačiji, pa čak i posve suprotan način od onog što misli i osjeća (Thompson i sur., 2012.). Thompson i sur. (2012.) također razlikuju stavove pojedinca i stavove zajednice. Stavovi zajednice reflektiraju stavove pojedinaca koji čine tu zajednicu, a obzirom da su dinamični, mogu se s vremenom promijeniti.

1.1.1. Stavovi zajednice prema osobama s invaliditetom

Iako se odnos prema osobama s invaliditetom u povijesti mijenjao te je, najčešće, imao negativnu konotaciju, u suvremeno doba postao je prihvatljiviji (Buljevac i Knežević, 2013.).

U istraživanju provedenom od strane savjetodavnog vijeća *ACT Disability* (Wallace, 2004., prema Thompson i sur., 2012.) na populaciji stanovnika glavnog grada Australije, Canberre, o stavovima prema osobama s invaliditetom utvrđeno je da poprilično velik dio populacije izražava negativne ili diskriminatorne stavove pa se tako 17% ispitanika izjasnilo da bi se osjećali neugodno kada bi radili s nekim za koga znaju da ima shizofreniju, a čak petina ispitanika smatra kako osobe s invaliditetom nisu jednako učinkovite na radnom mjestu kao i osobe bez invaliditeta. Nalazi upućuju na to da se ishodi u ključnim domenama ljudskog života, poput obrazovanja, zaposlenja i zdravlja, mogu poboljšati mijenjanjem stavova zajednice (Thompson i sur., 2012.). S druge strane, više od polovice ispitanika (54%) izjavilo je kako smatra da osobe s invaliditetom ne primaju dostatnu podršku od strane države, 45% ispitanika vjeruje da osobe s invaliditetom nemaju jednak pristup uslugama kao osobe bez invaliditeta, 44% ispitanika smatra da osobe s invaliditetom nemaju jednaku

mogućnost sudjelovanja u životu zajednice, 30% ih smatra da se prema osobama s invaliditetom ne postupa pošteno, a čak 97% ispitanika izražava spremnost pomoći osobi u invalidskim kolicima ponijeti vrećice s kućanskim potrepštinama (Thompson i sur., 2012.).

Stavovi prema osobama s invaliditetom razlikuju se u različitim kulturama (Westbrook i sur., 1993.). U istraživanju provedenom među šest ispitivanih zajednica (kineska, talijanska, njemačka, grčka, arapska i angloaustralska), najpozitivnije stavove imala je njemačka zajednica, ali stigma prema određenim skupinama osoba s invaliditetom, kao što su osobe niskih intelektualnih sposobnosti, psihički oboljele osobe te osobe s cerebralnom paralizom, uglavnom je na jednakoj razini u svakoj kulturi (Westbrook i sur., 1993.). U Hrvatskoj uglavnom prevladavaju pozitivni stavovi građana prema osobama s invaliditetom, no 34% građana smatra kako osobe s intelektualnim teškoćama trebaju biti izdvojene iz zajednice, a 80% građana gleda sa sažaljenjem na djecu s teškoćama u razvoju (Najman Hižman i sur., 2008.). Jednako tako, negativni stavovi prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj ogledaju se i u percipiranoj i iskustvenoj stigmatizaciji osoba s invaliditetom koju su izrazile osobe s invaliditetom i stručnjaci koji s njima rade u istraživanju Buljevac i sur. (2012.). Tako su navodili intrinzične elemente stigmatizacije, poput osjećaja različitosti zbog negativnih stavova okoline, predrasuda i stereotipa te ekstrinzične elemente stigmatizacije koji proizlaze iz diskriminatornog i etiketirajućeg odnosa sustava prema osobama s invaliditetom (Buljevac i sur., 2012.).

1.1.2. Stavovi prema osobama s invaliditetom obzirom na sociodemografska obilježja

Yazbeck i sur. (2004., prema Thompson i sur., 2012.) u svom su istraživanju došli do rezultata da osobe mlađe životne dobi imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom općenito, u manjoj mjeri vjeruju u eugenička objašnjenja invaliditeta te češće podupiru inkluziju osoba s invaliditetom u zajednicu. Mlađe osobe koje su održavale kontakt s osobama s invaliditetom za vrijeme adolescencije imaju pozitivnije i inkluzivnije stavove prema osobama s invaliditetom od drugih (Krahé i Altwasser, 2006.; Oullette-Kuntz i sur., 2010., prema Thompson i sur., 2012.). Pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom imale su i osobe mlađe životne

dobi u istraživanju Goreczny i sur. (2011.). Jednako tako, mlađi studenti pokazali su pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom od starijih kolega u istraživanju Uysal i sur. (2014.). Starije osobe, kako opća populacija, tako i same osobe s invaliditetom i njihovi njegovatelji, iskazali su negativnije stavove prema invaliditetu (Zheng i sur., 2016.). S druge strane, pokazali su se različiti rezultati kod promatranja stavova prema osobama s invaliditetom u istraživanju Leutar i Štambuk (2006.) obzirom na dob ispitanika. Tako su školarci (mlađi ispitanici) izražavali manje pozitivne stavove od studenata završnih godina fakulteta (stariji ispitanici), što se može protumačiti manjkom iskustva i informiranosti o osobama s invaliditetom (Leutar i Štambuk, 2006.). Jednako tako, stariji srednjoškolci u istraživanju Al-Kandari (2015.) pokazuju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom od mlađih srednjoškolaca. Stariji ispitanici u istraživanju Barr i Bracchitta (2012.) pokazali su pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom i manje stereotipa, ali njihovi stereotipi nisu se smanjivali kako se povećavao kontakt s osobama s invaliditetom, dok kod mlađih ispitanika je.

Tervo i sur. (2002.) u svom su istraživanju na studentima medicine iz Sjedinjenih Američkih Država i Kanade dobili različite rezultate u stavovima obzirom na spol ispitanika, gdje su studentice iskazivale pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Žene su također iskazivale pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom u istraživanju Goreczny i sur. (2011.). Pozitivnije stavove pokazale su i učiteljice naspram učitelja u istraživanju Fakolade i sur. (2009.) o inkluziji djece s teškoćama u razvoju u redovne razrede. Jednako tako, žene su pokazivale pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom i u istraživanjima Sahin i Gedik (2020.) i Sahin i Akyol (2010.). U istraživanju stavova prema osobama s invaliditetom Girli i sur. (2016.) studenti su iskazivali negativnije stavove od studentica. Kod Bratovčić i sur. (2018.) rezultati nisu pokazali razliku u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol i dob ispitanika.

Osobe višeg stupnja obrazovanja iskazuju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom (Yazbeck i sur., 2004., prema Thompson i sur., 2012.). Jednako se pokazalo i u istraživanju Najman Hižman i sur. (2008.) na hrvatskoj populaciji, a rezultati pokazuju statistički značajnu razliku u stavovima ispitanika obzirom na stupanj obrazovanja o integraciji osoba s invaliditetom gdje su ispitanici nižeg stupnja

obrazovanja smatrali da je potrebno segregirati osobe s intelektualnim teškoćama, dok su ispitanici višeg stupnja obrazovanja smatrali da ih je potrebno integrirati u zajednicu. Istraživači (Horner-Johnson i sur., 2000.; MacLean i Gannon 1995., prema Thompson i sur., 2012.) pak naglašavaju da sam stupanj obrazovanja nije adekvatan indikator za ispitivanje stavova prema osobama s invaliditetom, već važnu ulogu igra i područje obrazovanja pa tako studenti zdravstvenih znanosti, školskog obrazovanja, socijalnog rada ili psihologije iskazuju pozitivnije stavove nego studenti ekonomije, menadžmenta i upravljanja poslovanjem, strojarstva ili fizikalnih znanosti. Pedisić (2000.) također dolazi do nalaza da se stavovi prema osobama s invaliditetom razlikuju po području obrazovanja. Tako su negativni stavovi prema osobama s invaliditetom manje prisutni kod studenata defektologije nego kod studenata ekonomije, manje izražavaju strah od negativne evaluacije u interakciji s osobama s invaliditetom, imaju pozitivniji kontakt te pridaju manju važnost tjelesnom izgledu drugih.

Negativnije stavove prema osobama s invaliditetom iskazivali su studenti koji žive na selu u odnosu na studente iz većih mjesta (Girli i sur., 2016.). U istraživanju Radlińska i sur. (2021.) stavovi studenata medicine i zdravstvenih znanosti prema osobama s invaliditetom nisu se razlikovali ovisno o mjestu stanovanja studenata.

Učitelji koji žive u bračnoj zajednici iskazali su pozitivnije stavove prema inkluziji djece s teškoćama u razvoju u redovne razrede (Fakolade i sur., 2009.). U istraživanju Chen i sur. (2016.) o stavovima poslodavaca prema osobama s invaliditetom pri zapošljavanju novih zaposlenika, poslodavci koji žive u bračnoj zajednici imali su pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. U istraživanju Lee i sur. (2014.) o stavovima studenata dentalne medicine prema osobama s invaliditetom nisu se pokazale razlike u stavovima obzirom na bračni status.

1.1.3. Stavovi prema osobama s invaliditetom obzirom na poznanstvo i procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom

Kontakt s osobama s invaliditetom, koje su stručnjaci svog života i stanja po svom iskustvu, omogućuje zajednici da promišlja, razmatra i mijenja svoje poglede na pojam invaliditeta (Gona i sur., 2018.). Poznavanje i bliskost s osobama s invaliditetom, posebno učestali kontakt u posljednje vrijeme, češće vode do punog poštovanja i inkluzije osoba s invaliditetom (Yazbeck i sur., 2004., prema Thompson i sur., 2012.).

Na stavove prema osobama s invaliditetom pozitivno djeluju druženja s njima, a kvalitetna komunikacija smanjuje nelagodu u interakciji (Najman Hižman i sur., 2008.). I rezultati istraživanja Bratovčić i sur. (2018.) pokazuju da osobe koje su češće u kontaktu s osobama s invaliditetom te imaju znanja o svakodnevnoj komunikaciji s osobama s invaliditetom imaju pozitivnije stavove prema njima. Iako osobe s problemima mentalnog zdravlja nisu nužno i osobe s invaliditetom, oni to mogu biti, a veća upućenost u probleme mentalnog zdravlja dovodi do pozitivnijih stavova i niže stigmatizacije tih osoba (Song i sur., 2005.; Pejović-Milovancević i sur., 2009.; Vučić Peitl i sur., 2018., prema Petak i sur., 2021.). Do sličnih saznanja u svom istraživanju došli su i Barr i Bracchitta (2012.) pa tako navode da su češći kontakt i češće aktivnosti s osobama s invaliditetom povezani s pozitivnijim stavovima, ali ova se povezanost odnosi samo na odnos s prijateljima s invaliditetom, dok povezanost češćeg kontakta i aktivnosti s rođacima i vršnjacima iz razreda koji su osobe s invaliditetom nije utvrđena. Tako je kontakt s prijateljima koji su osobe s invaliditetom povećavao pozitivnije stavove kod mlađih osoba, ali isti odnos kod starijih ispitanika nije utvrđen. Kontakt s vršnjacima iz razreda je pak kod muških sudionika istraživanja smanjivao pozitivne stavove prema osobama s invaliditetom, dok kod djevojaka takav odnos nije utvrđen.

1.2. Usmjerenost rada, teorijski i praktični značaj

Usmjerenost ovog rada bit će upravo na stavovima zajednice i to na kognitivnu i afektivnu komponentu stava, obzirom da može postojati diskrepancija između onoga što osoba misli i osjeća i onoga kako na kraju upravlja svoje ponašanje (Thompson i sur., 2012.). Nastoji se vidjeti kakvi stavovi prema osobama s invaliditetom prevladavaju među građanima grada Siska te postoji li razlika u stavovima obzirom na određena sociodemografska obilježja populacije. Kako se stav stječe socijalizacijom i iskustvom (Petz, 1992.; Antonak i Livneh, 1988., prema Najman Hižman i sur., 2008.), važno je ispitati i postoji li razlika u stavovima obzirom na činjenicu poznaju li građani neku osobu s invaliditetom te kakvo je njihovo znanje o osobama s invaliditetom.

Ovo istraživanje prvo je istraživanje stavova prema osobama s invaliditetom u mjestu srednje veličine u Hrvatskoj. Prema *Izješću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj* (2021.) objavljenom sa stanjem na 9. rujna 2021. u Hrvatskoj

trenutno žive 586 153 osobe s invaliditetom, a ukupna prevalencija invaliditeta na 100 osoba iznosi 14,4%. (*Izješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*, 2021.). Obzirom da na području grada Siska živi 28 118 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2022.), a od toga 7 875 osoba s invaliditetom (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2021.), što je malo više od četvrtine (28%) ukupnog stanovništva na ovom području, osobe s invaliditetom čine veliku skupinu unutar populacije grada Siska i prema tome su relevantan dio same zajednice. Doprinos ovog istraživanja odrazit će se na tome da se općenito dobije saznanje o stavovima građana grada Siska prema osobama s invaliditetom, što može poslužiti kao podloga za stvaranje novih i inkluzivnih socijalnih politika u gradu Sisku, inkluzivnih programa i projekata koji će pomoći u uključivanju osoba s invaliditetom u društvo i osvješćivanje stanovnika kao jedan oblik zastupanja (praktičan doprinos), ali i na tome da se mogu usporediti dobiveni rezultati istraživanja s prethodno provedenim istraživanjima kako bi se vidjelo postoji li sličnost među njima i podloga za stvaranje teorijskog modela pojavnosti vrste stava (pozitivan ili negativan) obzirom na prisutnost određenih čimbenika (dob, spol, učestalost kontakata, bliskost odnosa...) (potencijalan teorijski doprinos).

2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Proizlazeći iz teme i pregleda dosadašnjih istraživanja, cilj ovog istraživanja je ispitati stavove građana grada Siska prema osobama s invaliditetom.

P1: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob i spol ispitanika?

H1: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob i spol ispitanika. Osobe mlađe životne dobi i osobe ženskog spola imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

P2: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika?

H2: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika. Osobe višeg stupnja obrazovanja imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

P3: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta u kojem osoba živi?

H3: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta u kojem osoba živi. Osobe koje žive u mjestima s većim brojem stanovnika imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

P4: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o bračnom statusu osobe?

H4: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o bračnom statusu osobe. Osobe koje žive u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

P5: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom?

H5: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom. Osobe koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju višim imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

P6: Postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o tome poznaju li ispitanici neku osobu s invaliditetom?

H6: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o tome poznaju li ispitanici neku osobu s invaliditetom. Osobe koje poznaju neku osobu s invaliditetom imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom.

3. Metoda istraživanja

3.1. Uzorak

Kako je cilj ovog istraživanja ispitati stavove građana grada Siska prema osobama s invaliditetom, ciljanu populaciju ovog istraživanja čine svi punoljetni građani grada Siska koji žive u kućanstvima na području grada Siska u vremenskom periodu provođenja istraživanja od 24. lipnja 2022. do 18. srpnja 2022. godine. Zbog nemogućnosti pristupa popisu stanovništva koji živi na ovom području, za istraživanje je korišten prigodni uzorak zbog veće pristupačnosti/dostupnosti za istraživanje, a temeljio se na principu dobrovoljnosti (Milas, 2009.). Uzorak se sastojao od članova dvije *Facebook* grupe „Sisački forum“ i ostalih korisnika društvene mreže *Facebook*. Sukladno tome, sudionici ovog istraživanja su punoljetni građani grada Siska koji žive na području grada Siska u vremenskom periodu istraživanja, a korisnici su društvene mreže *Facebook* i većim dijelom članovi dvije navedene grupe na *Facebook*-u. Što se tiče mjesnog kriterija, sudionike čine i građani koji žive u manjim mjestima u okolici Siska koji gravitiraju Sisku, ali i građani koji su vezani uz život u Sisku, ali ne žive tu većinu vremena (primjerice studenti koji preko tjedna žive u gradu Zagrebu zbog studija, a vikendom dolaze kući u grad Sisak).

U istraživanju je sudjelovao 201 punoljetan građanin grada Siska pri čemu je najviše ispitanika bilo u dobi od 41 do 55 godina (33,3%) te u dobi od 18 do 29 godina (31,8%). 16,9% ispitanika je u dobi od 30 do 40 godina, 13,9% u dobi od 56 do 65 godina te 4,0% ispitanika starije je od 65 godina. Velika većina ispitanika, čak 81,4%, ženskog je spola, a preostalih 18,4% ispitanika je muškog spola. Kako je mjesni kriterij sudionika proširen, tako se sudionici i razlikuju obzirom na veličinu mjesta u kojem žive. Veliku većinu sudionika čine građani grada Siska, odnosno osobe koje žive u mjestu veličine 10 001 do 50 000 stanovnika (njih 72,7%), a 12,6% ispitanika živi u mjestu veličine od 1 001 do 10 000 stanovnika, 8,6% u mjestu veličine do 1 000 stanovnika te 6,1% u mjestu koje ima više od 50 001 stanovnika. 54% ispitanika nalazi se u bračnoj zajednici, 26,5% ispitanika su samci, 9,0% ispitanika je razvedeno, 7,0% u izvanbračnoj zajednici po pravnoj osnovi, 2,0% ispitanika su udovci, a 0,5% ispitanika ne zna definirati svoj bračni status. 53,7% ispitanika ima završenu srednju

školu, 26,4% ispitanika ima završen specijalistički diplomski stručni studij ili sveučilišni diplomski studij (VSS), 17,4% preddiplomski stručni ili sveučilišni studij (VŠS), 1,5% poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili doktorski studij te 1,0% ispitanika ima završenu samo osnovnu školu. Od visokoobrazovanih ispitanika 65,9% ima završeno obrazovanje iz područja društvenih i humanističkih znanosti.

Obzirom da je za ovo istraživanje važna i komponenta poznanstva osobe s invaliditetom te procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom, potrebno je i opisati sudionike kroz tu prizmu. Tako je 88,6% ispitanika izjavilo da poznaje osobu s invaliditetom, a ostalih 11,4% da ne poznaju niti jednu. 50,7% ispitanika u svome životu ima osobu s invaliditetom s kojima su bliski, 44,3% ispitanika nije blisko s nekom osobom s invaliditetom, a 5,0% ispitanika je izjavilo da ne mogu procijeniti imaju li neku osobu s invaliditetom u svome životu s kojom su bliski. Ispitanici su bili traženi da procijene svoje znanje o osobama s invaliditetom na skali Likertova tipa od 1 do 5 pri čemu 1 označava „izrazito loše“, a 5 „izvrsno“. Većina ispitanika je svoje znanje o osobama s invaliditetom procijenila kao osrednje (42,8%) ili kao dobro (37,3%), dok je 14,9% ispitanika svoje znanje procijenilo kao izvrsno, 4,0% kao loše te 1,0% kao izrazito loše.

3.2. Postupak

Kao što je prethodno spomenuto, istraživanje je provedeno u vremenskom periodu od 24. lipnja do 18. srpnja 2022. godine, a provedeno je od strane same autorice ovog rada, studentice diplomskog studija Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu. Za istraživanje je korištena metoda anketiranja preko online ankete napravljene u *Google Forms*-u (vidjeti Prilog 1). Poziv na istraživanje, zajedno s poveznicom na web anketu, podijeljen je u dvije *Facebook* grupe pod nazivom „Sisački forum“. Jedna grupa ima 9 333 člana, a druga 8 485 članova. Navedene grupe odabrane su upravo zbog velikog broja članova i velike aktivnosti članova grupe. Obzirom da grupe dijele isti naziv te su slične po svom sadržaju, vjerojatno je i da se dio članova grupa preklapa pa sveukupni broj potencijalnih sudionika istraživanja nije bio jednak zbroju članova obje grupe. Nakon dva tjedna od objave poziva na istraživanje zajedno s poveznicom na web anketu, zbog povećanja broja ispitanika, ponovljen je poziv, ali ovaj put preko *Facebook* profila same autorice rada s

pretpostavkom da postoje osobe koje nisu članovi navedenih grupa i stoga nisu mogle vidjeti poziv na sudjelovanje u istraživanju, a žive na području grada Siska.

Kroz cijelo istraživanje posebna se pozornost posvetila etičkim standardima koji su bili i naglašeni u pozivnom pismu, kao i u uvodnom dijelu same web ankete. Tako je sudjelovanje u istraživanju bilo dobrovoljno te su sudionici mogli odustati u bilo kojem trenutku od daljnjeg sudjelovanja, a na početku samog upitnika trebali su dati suglasnost za sudjelovanje i obradu podataka. Istraživanje se provodilo anonimno, nigdje od ispitanika nisu tražene informacije i odgovori s kojima bi se ispunjena anketa mogla povezati s njima osobno, a dobiveni podatci obrađeni su na grupnoj razini te su korišteni isključivo u svrhu pisanja ovog rada.

3.3. *Mjerni instrumenti*

Anketni upitnik korišten u ovom istraživanju sastojao se od standardiziranih mjernih instrumenata i pitanja koja je sastavila sama autorica. Upitnik sadrži 25 pitanja, a početnih osam pitanja, koja su samokonstruirana, odnose se na sociodemografska obilježja ispitanika, odnosno ispitivao se spol ispitanika, koliko imaju godina, veličina mjesta u kojem žive, bračni status, završen stupanj obrazovanja, područje obrazovanja za ispitanike koji imaju završen preddiplomski stručni ili sveučilišni studij (VŠS) ili više stupnjeve obrazovanja, imaju li u svojem životu osobu s invaliditetom s kojom su bliski te pitanje vezano uz procjenu vlastitog znanja o osobama s invaliditetom koje je postavljeno tako da ispitanici odgovaraju na skali Likertova tipa od 1 do 5 pri čemu 1 označava „*izrazito loše*“, 2 „*loše*“, 3 „*osrednje*“, 4 „*dobro*“, a 5 „*izvrsno*“.

Sljedećih 15 pitanja odnosilo se na stavove prema osobama s invaliditetom, a ispitani su preko standardiziranog mjernog instrumenta koji se temelji na poznatim i često korištenim skalama za ispitivanje stava (ATDP, Yuker, 1966.; SADP, Antonak, 1982. i IDP, Gething, 1991., prema Pedisić, 2000.), a prilagodila ga je Pedisić (2000.) nakon psihometrijske analize skala. Instrument se sastoji od tri subskale koje mjere kognitivnu i afektivnu komponentu stava, a sveukupno sadrže 25 čestica: 9 čestica za kognitivnu subskalu implikacije devijantnih karakteristika i segregacije osoba s tjelesnim invaliditetom (primjer čestice „*Osobe s invaliditetom nisu sposobne donositi*

moralne odluke“), 10 čestica za kognitivnu subskalu tragično sagledavanje osoba s tjelesnim invaliditetom (primjer čestice „*Osobe s invaliditetom su u mnogočemu poput djece*“) i 6 čestica za afektivnu subskalu nelagoda u interakciji (primjer čestice „*Osjećam se neugodno i teško mi je opustiti se*“) (Leutar i Štambuk, 2006.). Za potrebe ovog istraživanja korištene su afektivna subskala i kognitivna subskala implikacije devijantnih karakteristika i segregacije osoba s tjelesnim invaliditetom. Ispitanici izražavaju svoj stupanj slaganja s određenom tvrdnjom na skali Likertova tipa od pet stupnjeva, pri čemu 1 znači „*u potpunosti se ne slažem*“, 2 „*uglavnom se ne slažem*“, 3 „*ni se slažem ni se ne slažem*“, 4 „*uglavnom se slažem*“, a 5 „*u potpunosti se slažem*“ (Leutar i Štambuk, 2006.). Čestice su uglavnom u obliku negativnih tvrdnji (osim čestica 6 i 7 prve subskale koje je potrebno dekodirati) pa se rezultati interpretiraju kao više ili manje negativan stav, a rezultat se dobiva zbrajanjem vrijednosti pojedinog broja. Koeficijent Cronbach α za ove tri subskale iznosi .83, .80 i .78 (Pedisić, 2000.).

Zadnja dva pitanja u upitniku odnose se na poznanstvo i kontakt s osobama s invaliditetom. Prvo pitanje je samokonstruirano, a glasi „*Poznajem osobu s invaliditetom.*“ gdje su ispitanici mogli odgovoriti s „*Da*“ ili „*Ne*“. Ukoliko je odgovor na pitanje bio „*Da*“, ispitanicima se otvaralo sljedeće, ujedno i zadnje, pitanje koje je modificirano pitanje preuzeto iz Standardnog osnovnog upitnika EUROBAROMETAR 54.2., konstruiranim od strane Europske skupine za istraživanje mišljenja 2000. godine (*International Research Associates*) (Najman Hižman i sur., 2008.). Upitnik se sastoji od 57 pitanja, a pitanja 49 do 57 odnose se na temu invalidnosti koja obuhvaća područja poznavanja osoba s invaliditetom, pristupačnosti javnih mjesta osobama s invaliditetom, odgovornosti za poboljšanje pristupa javnim mjestima osobama s invaliditetom, osviještenosti o vrstama i područjima invaliditeta i integracije osoba s invaliditetom. Za temu ovog istraživanja važno je područje poznavanja osoba s invaliditetom, a sastoji se od pitanja koji ima dvije varijable. Kod prve varijable *Pozna je li osoba osobu s invaliditetom* ponuđeni su odgovori 1 *Ne*, 2 *Da, člana obitelji*, 3 *Da, prijatelja/e*, 4 *Da, poznanika/e*, 5 *Da, susjeda/e*, 6 *Da, kolegu/e*, 7 *Da, klijenta*, 8 *Da, učenika/e u školi*, 9 *Da, studenta/e na sveučilištu*, 10 *Da, drugi*, 11 *Da, ja sam osoba s invaliditetom* i 12 *Ne znam*. Ovaj je dio modificiran na način da je izbačen odgovor „*Ne*“, a selekcija poznavanja osobe s invaliditetom

napravljena je prethodnim pitanjem. Kao ponuđeni odgovori za odnos između ispitanika i osobe s invaliditetom izbačeni su odgovori pod brojem 8, 9, 11 i 12, a umjesto njih dodan je odgovor „*Ljubavni partner*“. Ukoliko ispitanik poznaje više osoba s invaliditetom koje pripadaju u više navedenih skupina, može označiti svaku pojedinu skupinu iz koje poznaje osobu s invaliditetom. Druga je varijabla *Učestalost kontakta*, a ispitanik može dati pojedini odgovor na skali Likertova tipa od 1 do 5 pri čemu 1 znači „*svaki dan*“, 2 „*nekoliko puta tjedno*“, 3 „*nekoliko puta mjesečno*“, 4 „*jednom mjesečno ili rjeđe*“ i 5 „*ne znam*“. Ispitanik treba za svaku kategoriju poznanstva koju ima odgovoriti koliko često je u kontaktu s osobom te kategorije poznanstva. Rezultat se računa kao prosjek koliko je ispitanika od ukupnog broja ispitanika označilo pojedini odgovor (Najman Hižman i sur., 2008.).

3.4. *Obrada podataka*

Dobiveni podatci obrađeni su statističkom analizom putem *IBM SPSS Statistics* programa. Za sociodemografska pitanja i učestalost kontakta s osobama s invaliditetom dobiveni podatci računati su u obliku frekvencije, a izračunate su i aritmetička sredina i standardna devijacija za one mjere za koje se računala razlika među određenim skupinama. Za testiranje razlika korištene su metode analiza varijance ili ANOVA i t-test.

4. **Rezultati**

Na početku ovog istraživanja postavljeno je šest problema i pripadajućih hipoteza na osnovu dostupne literature. U prvom problemu nastojalo se ispitati postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob i spol ispitanika. Temeljem dostupne literature, postavila se hipoteza da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob i spol ispitanika i to na način da osobe mlađe životne dobi i ženskog spola imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Testiranje razlika obzirom na dob provedeno je koristeći se metodom analiza varijance, a razlike u stavovima obzirom na spol testirale su se pomoću metode t-test. Dobiveni rezultati istraživanja prikazani su u Tablici 4.1. i Tablici 4.2.

Tablica 4.1.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob ispitanika

	Dob	N	M	SD	F	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	18-29	64	2,39	,40	2,768	,029
	30-40	34	2,15	,42		
	41-55	67	2,24	,44		
	56-65	28	2,40	,46		
	Više od 65	8	2,17	,46		
Nelagoda u interakcijama	18-29	64	1,92	,82	2,157	,75
	30-40	34	1,78	,69		
	41-55	67	1,78	,79		
	56-65	28	1,62	,46		
	Više od 65	8	1,21	,31		

Rezultati pokazuju da postoje statistički značajne razlike obzirom na dob ispitanika u vjerovanju o postojanju odstupajućih obilježja i segregaciji osoba s invaliditetom ($F=2,768$, $p<0,05$). Sudionici u dobnoj skupini od 18 do 29 godina ($M=2,39$, $SD=,40$) i sudionici u dobnoj skupini od 56 do 65 godina ($M=2,40$, $SD=,46$) u većoj mjeri smatraju da osobe s invaliditetom imaju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjnija nego li sudionici u dobnim skupinama od 30 do 40 godina ($M=2,15$, $SD=,42$), od 41 do 55 godina ($M=2,24$, $SD=,44$) i stariji od 65 godina ($M=2,17$, $SD=,46$). Nije utvrđena statistički značajna razlika obzirom na dob ispitanika u nelagodi u interakcijama ($F=2,157$, $p\geq 0,05$). Ispitanici u svim dobnim skupinama u jednakoj mjeri iskazuju da se uglavnom ne slažu da osjećaju nelagodu u interakcijama.

Tablica 4.2.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol ispitanika

	Spol	N	M	SD	T	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	Muški	37	2,37	,45	1,186	,237
	Ženski	164	2,28	,43		
Nelagoda u interakcijama	Muški	37	1,87	,81	,858	,392
	Ženski	164	1,76	,73		

Nisu utvrđene razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol ispitanika, kako u vjerovanju da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($t=1,186$, $p\geq 0,05$), tako i u osjetu nelagode u

interakcijama ($t=,858$, $p\geq 0,05$). Muškarci ($M=2,37$, $SD=,45$) i žene ($M=2,28$, $SD=,43$) u jednakoj mjeri procjenjuju da se uglavnom ne slažu da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da ih je poželjno segregirati. Jednako tako, muškarci ($M=1,87$, $SD=,81$) i žene ($M=1,76$, $SD=,73$) u jednakoj mjeri procjenjuju da se uglavnom ne slažu da osjete nelagodu u interakciji s osobama s invaliditetom.

Drugim istraživačkim problemom nastojale su se ispitati razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika. Sukladno problemu, postavljena je hipoteza da se očekuje statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika, na način da će osobe s višim stupnjem obrazovanja imati pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Dobiveni podatci istraživanja obrađeni su metodom analize varijance, a rezultati su prikazani u Tablici 4.3.

Tablica 4.3.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika

	Završen stupanj obrazovanja	N	M	SD	F	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	Osnovna škola	2	2,83	,71	5,672	,000
	Srednja škola	108	2,36	,43		
	Preddiplomski stručni ili sveučilišni studij (VŠS)	35	2,25	,38		
	Specijalistički diplomski stručni studij ili sveučilišni diplomski studij (VSS)	53	2,12	,39		
	Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili doktorski studij	3	2,93	,64		
Nelagoda u interakcijama	Osnovna škola	2	2,33	,94	1,924	,108
	Srednja škola	108	1,78	,71		
	Preddiplomski stručni ili sveučilišni studij (VŠS)	35	1,87	,75		
	Specijalistički diplomski stručni studij ili sveučilišni diplomski studij (VSS)	53	1,65	,73		
	Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili doktorski studij	3	2,67	1,30		

Analizom dobivenih podataka utvrdilo se da postoji statistički značajna razlika obzirom na završen stupanj obrazovanja u vjerovanju da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($F=5,672$, $p<0,05$).

Osobe koje imaju završenu srednju školu ($M=2,36$, $SD=,43$) u većoj mjeri smatraju da osobe s invaliditetom imaju odstupajućih ponašanja i da je poželjnija njihova segregacija negoli osobe sa završenim specijalističkim diplomskim stručnim studijem ili sveučilišnim diplomskim studijem (VSS) ($M=2,12$, $SD=,39$). Nisu pronađene statistički značajne razlike u nelagodi u interakciji s osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika ($F=1,924$, $p \geq 0,05$), odnosno ispitanici svih završenih stupnjeva obrazovanja u jednakoj mjeri izražavaju da se uglavnom ne slažu da osjećaju nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom.

Trećim istraživačkim problemom nastojalo se utvrditi postoje li razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta u kojem ispitanici žive. Postavljena je hipoteza da se očekuje statistički značajna razlika i to na način da osobe koje živi u mjestima s većim brojem stanovnika imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Dobiveni podatci istraživanja testirani su statističkom metodom analiza varijance, a rezultati su prikazani u Tablici 4.4.

Tablica 4.4.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta stanovanja

	Veličina mjesta	N	M	SD	F	P
Odstupajuća obilježja i segregacija	Manje od 1 000 stanovnika	17	2,32	,47	2,390	,070
	1 001 do 10 000 stanovnika	25	2,29	,53		
	10 001 do 50 000 stanovnika	144	2,26	,41		
	50 001 i više stanovnika	12	2,60	,37		
Nelagoda u interakcijama	Manje od 1 000 stanovnika	17	1,75	,56	,378	,769
	1 001 do 10 000 stanovnika	25	1,79	,80		
	10 001 do 50 000 stanovnika	144	1,74	,72		
	50 001 i više stanovnika	12	1,97	,91		

Nisu utvrđene statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta stanovanja ispitanika, kako u području vjerovanja da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($F=2,390$, $p \geq 0,05$), tako i u iskazu nelagode u interakcijama s osobama s invaliditetom

($F=,378, p \geq 0,05$). Ispitanici iz svih razreda veličine mjesta stanovanja u jednakoj mjeri procjenjuju da se uglavnom ne slažu da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna te se uglavnom ne slažu da osjećaju nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom.

Četvrtim istraživačkim problemom htjela se ispitati razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na bračni status ispitanika. Postavljena je hipoteza da se očekuje statistički značajna razlika i to na način da osobe koje žive u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Dobiveni podatci u istraživanju obrađeni su koristeći se metodom analize varijance, a rezultati statističke obrade prikazani su u Tablici 4.5.

Tablica 4.5.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na bračni status ispitanika

	Bračni status	N	M	SD	F	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	Neoženjen/neudana	53	2,35	,39	1,105	,361
	Oženjen/udana	108	2,29	,45		
	Izvanbračna zajednica po pravnoj osnovi	14	2,42	,40		
	Udovac/udovica	4	1,92	,74		
	Razdveden/razvedena	18	2,18	,49		
	Ne znam	1	2,22	.		
Nelagoda u interakcijama	Neoženjen/neudana	53	1,86	,68	1,002	,425
	Oženjen/udana	108	1,79	,77		
	Izvanbračna zajednica po pravnoj osnovi	14	1,74	,71		
	Udovac/udovica	4	1,25	,32		
	Razdveden/razvedena	18	1,65	,78		
	Ne znam	1	1,33	.		

Nisu utvrđene statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na bračni status ispitanika, kako u području vjerovanja da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($F=1,105, p \geq 0,05$), tako i u iskazu nelagode u interakcijama s osobama s invaliditetom ($F=1,002, p \geq 0,05$). Ispitanici svih bračnih statusa u jednakoj mjeri procjenjuju da se uglavnom ne slažu da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna te se u potpunosti ili uglavnom ne slažu da osjećaju nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom.

Petim istraživačkim problemom htjela se ispitati razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom. Postavljena je hipoteza da se očekuje statistički značajna razlika i to na način da osobe koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju višim imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Dobiveni podatci u istraživanju obrađeni su metodom analize varijance, a rezultati obrade podataka prikazani su u Tablici 4.6.

Tablica 4.6.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom

	Znanje	N	M	SD	F	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	Izrazito loše	2	1,83	,08	1,300	,271
	Loše	8	2,26	,28		
	Osrednje	86	2,33	,45		
	Dobro	75	2,31	,39		
	Izvršno	30	2,18	,53		
Nelagoda u interakcijama	Izrazito loše	2	2,75	,12	15,334	,000
	Loše	8	2,94	,69		
	Osrednje	86	1,99	,76		
	Dobro	75	1,56	,57		
	Izvršno	30	1,33	,47		

Analizom dobivenih podataka utvrdilo se da postoji statistički značajna razlika u nelagodi u interakciji s osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom ($F=15,334$, $p<0,01$). Osobe koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju kao izrazito loše ($M=2,75$, $SD=,12$) i loše ($M=2,94$, $SD=,69$) u većoj mjeri iskazuju da osjete nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom od osoba koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju kao osrednje ($M=1,99$, $SD=,76$), dobro ($M=1,56$, $SD=,57$) ili izvršno ($M=1,33$, $SD=,47$). Nisu pronađene statistički značajne razlike obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom u vjerovanju da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($F=1,300$, $p\geq 0,05$). Svi ispitanici, neovisno o tome kako procjenjuju svoje znanje o osobama s invaliditetom, u jednakoj mjeri iskazuju da se uglavnom ne slažu da osobe s invaliditetom posjeduju neka odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna.

Šestim istraživačkim problemom htjela se ispitati razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o tome poznaju li ispitanici osobu s invaliditetom. Postavljena je hipoteza da se očekuje statistički značajna razlika i to na način da osobe koje poznaju neku osobu s invaliditetom imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Dobiveni podatci u istraživanju obrađeni su koristeći se statističkom metodom t-test, a rezultati obrade podataka prikazani su u Tablici 4.7.

Tablica 4.7.

Razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o tome poznaju li ispitanici neku osobu s invaliditetom

	Poznajem osobu s invaliditetom	N	M	SD	T	p
Odstupajuća obilježja i segregacija	Da	178	2,27	,44	-1,787	,075
	Ne	23	2,44	,40		
Nelagoda u interakcijama	Da	178	1,72	,72	-3,022	,003
	Ne	23	2,21	,81		

Analizom dobivenih podataka utvrdilo se da postoji statistički značajna razlika u nelagodi u interakciji s osobama s invaliditetom obzirom na to poznaju li ispitanici osobu s invaliditetom ($t=-3,022$, $p<0,05$). Osobe koje poznaju neku osobu s invaliditetom ($M=1,72$, $SD=,72$) u većoj mjeri iskazuju da ne osjete nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom od osoba koje ne poznaju neku osobu s invaliditetom ($M=2,21$ $SD=,81$). Nisu pronađene statistički značajne razlike u vjerovanju da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna ($t=-1,787$, $p\geq 0,05$), odnosno obje skupine ispitanika, oni koji poznaju neku osobu s invaliditetom ($M=2,27$, $SD=,44$) i oni koji ne poznaju ($M=2,44$, $SD=,40$), u jednakoj mjeri iskazuju da se uglavnom ne slažu da osobe s invaliditetom posjeduju neka odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjna.

Iako nije dio istraživačkih problema, u Tablici 4.8., Tablici 4.9., Tablici 4.10., Tablici 4.11., Tablici 4.12., Tablici 4.13. i Tablici 4.14., slijedi prikaz rezultata učestalosti kontakta s osobama s invaliditetom zasebno za svaku vrstu odnosa koja se ispitivala.

Tablica 4.8.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je član obitelji ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	14	7,0
Nekoliko puta mjesečno	11	5,5
Nekoliko puta tjedno	10	5,0
Svaki dan	36	17,9
Ne znam	19	9,5

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 44,8% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je ujedno i član obitelji ispitanika. Najveći broj ispitanika, njih 17,9%, izjavilo je da je u kontaktu s tim članom obitelji svaki dan.

Tablica 4.9.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je prijatelj ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	10	5,0
Nekoliko puta mjesečno	22	10,9
Nekoliko puta tjedno	16	8,0
Svaki dan	2	1,0
Ne znam	22	10,9

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 35,8% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je ujedno i prijatelj ispitanika. 10,9% ispitanika izjavilo je da je u kontaktu s prijateljem koji je osoba s invaliditetom nekoliko puta mjesečno, a jednako tako je 10,9% označilo da ne zna procijeniti učestalost kontakta s prijateljem koji je osoba s invaliditetom.

Tablica 4.10.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je ljubavni partner ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	3	1,5
Nekoliko puta mjesečno	2	1,0
Nekoliko puta tjedno	1	,5
Svaki dan	5	2,5
Ne znam	24	11,9

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 17,4% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je ujedno i ljubavni partner ispitanika. Najviše njih, 11,9%, izjavilo

je da ne zna procijeniti koliko često su u kontaktu sa svojim ljubavnim partnerom koji je i osoba s invaliditetom.

Tablica 4.11.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je poznanik ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	41	20,4
Nekoliko puta mjesečno	29	14,4
Nekoliko puta tjedno	14	7,0
Svaki dan	2	1,0
Ne znam	10	5,0

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 47,8% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je njihov poznanik. Najviše njih, 20,4%, izjavilo je da je jednom mjesečno ili rjeđe u kontaktu s tom osobom.

Tablica 4.12.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je susjed ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	7	3,4
Nekoliko puta mjesečno	12	6,0
Nekoliko puta tjedno	10	5,0
Svaki dan	4	2,0
Ne znam	20	10,0

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 26,4% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je njihov susjed. Najviše njih, 10,0%, izjavilo je da ne zna procijeniti koliko je često u kontaktu s tom osobom.

Tablica 4.13.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je kolega ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	2	1,0
Nekoliko puta mjesečno	10	5,0
Nekoliko puta tjedno	10	5,0
Svaki dan	7	3,5
Ne znam	24	11,9

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 26,4% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je njihov kolega. Najviše njih, 11,9%, izjavilo je da ne zna procijeniti koliko je često u kontaktu s tom osobom.

Tablica 4.14.

Učestalost kontakta s osobom s invaliditetom koja je klijent ispitanika

	N	%
Jednom mjesečno ili rjeđe	9	4,5
Nekoliko puta mjesečno	10	5,0
Nekoliko puta tjedno	11	5,5
Svaki dan	9	4,5
Ne znam	20	10,0

Od ukupnog broja ispitanika (N=201), 29,5% je označilo da je u kontaktu s osobom s invaliditetom koja je njihov klijent Najviše njih, 10,0%, izjavilo je da ne zna procijeniti koliko je često u kontaktu s tom osobom.

5. Rasprava

Na prvi istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob i spol ispitanika i to na način da osobe mlađe životne dobi i osobe ženskog spola imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob ispitanika, na način da osobe u dobnim skupinama od 18 do 29 godina i od 56 do 65 godina vjeruju da osobe s invaliditetom posjeduju odstupajuća obilježja i da je njihova segregacija poželjnija. Razlika nije pronađena u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol ispitanika. Time je postavljena hipoteza na prvo istraživačko pitanje djelomično potvrđena. U brojnim su se istraživanjima pokazale razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob ispitanika. Rezultati istraživanja Yazbeck i sur. (2004., prema Thompson i sur., 2012.), Krahe i Altwasser (2006., prema Thompson i sur., 2012.), Oullette-Kuntz i sur. (2010., prema Thompson i sur., 2012.), Goreczny i sur. (2011.), Uysal i sur. (2014.) i Zheng i sur. (2016). pokazuju da osobe mlađe životne dobi imaju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom, dok rezultati istraživanja Leutar i Štambuk (2006.), Barr i Bracchitta (2012.) i Al-Kandari (2015.) pokazuju da osobe starije životne dobi imaju pozitivnije stavove. Iako su rezultati navedenih istraživanja kontradiktorni, rezultati ovog istraživanja u skladu su s obje skupine istraživanja jer pokazuju prisutne i pozitivnije i negativnije stavove kod mlađih dobnih skupina, ali i

kod starijih dobnih skupina. Prisutnost negativnijih stavova kod mlađih, ali i starijih dobnih skupina ukazuje na povećanu mogućnost diskriminacije osoba s invaliditetom u različitim dobnim skupinama, što dodatno otežava život osobama s invaliditetom i može imati daljnje negativne učinke na razvoj negativnih stavova u društvu, upravo zbog stjecanja stavova socijalizacijom (Petz, 1992., prema Leutar i Štambuk, 2006.; Antonak i Livneh, 1988., prema Najman Hižman i sur., 2008.). Time se javlja potreba za edukacijom građana grada Siska o osobama s invaliditetom i njihovim zastupanjem u zajednici, u čemu uvelike mogu doprinijeti socijalni radnici, posebice oni zaposleni u udrugama osoba s invaliditetom, ustanovama i organizacijama organiziranog stanovanja u kojima su osobe s invaliditetom smještene. Iako rezultati istraživanja Tervo i sur. (2002.), Fakolade i sur. (2009.), Sahin i Akyol (2010.), Goreczny i sur. (2011.), Girli i sur. (2016.) i Sahin i Gedik (2020.) pokazuju da žene iskazuju pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom, rezultati ovog istraživanja nisu pokazali postojanje razlike između muškaraca i žena, što je u skladu s istraživanjem Bratovčić i sur. (2018.). Obzirom da je velika većina ispitanika ovog istraživanja ženskog spola (81,6%), upitno je koliko su rezultati ovog istraživanja uistinu podobni za zaključivanje na ovu temu te bi istraživanje svakako trebalo ponoviti s većim brojem muških ispitanika, kako bi rezultati bili reprezentativni i mogli se primijeniti na mušku populaciju.

Na drugi istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika i to na način da osobe višeg stupnja obrazovanja imaju pozitivnije stavove. Rezultati ovog istraživanja u skladu su s očekivanjima pa je time ova hipoteza potvrđena. Do jednakih rezultata došli su Yazbeck i sur. (2004., prema Thompson i sur., 2012.) i Najman Hižman i sur. (2008.), čiji su ispitanici nižeg stupnja obrazovanja smatrali da je potrebno segregirati osobe s intelektualnim teškoćama, a osobe s višim stupnjem obrazovanja da ih je potrebno integrirati. Posve jednaki rezultat pojavio se i u ovom istraživanju, budući se razlika u stavovima pokazala upravo u komponenti vjerovanja o postojanju odstupajućih obilježja i poželjnosti segregacije osoba s invaliditetom. Javlja se pitanje uzroka ove razlike, ali odgovor na to je van dometa ovog istraživanja. Oslanjajući se na postojeću literaturu i spomenutu izgradnju stavova preko socijalizacije (Petz, 1992., prema Leutar i Štambuk, 2006.;

Antonak i Livneh, 1988., prema Najman Hižman i sur., 2008.), javlja se potreba za većom inkluzijom djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u redovne programe školovanja, za čije zastupanje bi u velikoj mjeri trebali biti zaduženi i socijalni radnici. No Horner-Johnson i sur. (2000., prema Thompson i sur., 2012.), MacLean i Gannon (1995., prema Thompson i sur., 2012.) i Pedisić (2000.) naglašavaju da važniju ulogu u ispitivanju stavova ima područje obrazovanja pa tako navode da pozitivnije stavove iskazuju studenti zdravstvenih znanosti, školskog obrazovanja, socijalnog rada, psihologije i defektologije nego studenti ekonomije, menadžmenta i upravljanja poslovanjem, strojarstva ili fizikalnih znanosti. Obzirom da 65,9% visokoobrazovanih ispitanika ovog istraživanja, koji iskazuju pozitivnije stavove, ima završeno obrazovanje iz društvenih i humanističkih područja znanosti, otvara se pitanje je li dobivena razlika posljedica područja obrazovanja ili su osobe tih područja obrazovanja jednostavno spremnije sudjelovati u istraživanjima ove tematike. Obzirom da u ovom istraživanju nema dovoljno podataka na temelju kojih bi se moglo odgovoriti na ovu dilemu, pitanje ostaje kao moguće usmjerenje za daljnja istraživanja.

Na treći istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta u kojem osoba živi, na način da osobe koje žive u mjestima s većim brojem stanovnika imaju pozitivnije stavove. Rezultati ovog istraživanja pokazuju nepostojanje razlike, stoga hipoteza nije potvrđena te se odbacuje. U prilog rezultatima ovog istraživanja idu rezultati istraživanja Radlić i sur. (2021.) gdje se stavovi studenata medicine i zdravstvenih znanosti prema osobama s invaliditetom nisu razlikovali ovisno o mjestu stanovanja studenata. Suprotno tome, Girli i sur. (2016.) u svom su istraživanju dobili razlike u stavovima, na način da su negativnije stavove prema osobama s invaliditetom iskazivali studenti koji žive na selu u odnosu na studente iz većih mjesta. Ovdje se javlja jednak problem kao i kod utvrđenih razlika obzirom na spol jer je velika većina ispitanika (72,7%) iz mjesta veličine od 10 001 do 50 000 stanovnika (rang grada Siska), a ostali ispitanici su usko vezani uz sam grad Sisak. Bilo bi dobro ispitati razlike u stavovima obzirom na veličinu mjesta stanovanja na većem geografskom području, po županijama, regijama ili čak na teritoriju cijele Hrvatske.

Na četvrti istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o bračnom statusu osobe, na način da pozitivnije stavove imaju osobe koje žive u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Rezultati ovog istraživanja nisu pokazali postojanje statistički značajne razlike pa hipoteza nije potvrđena te se stoga odbacuje. Na jednakom tragu bili su Lee i sur. (2014.) u čijem istraživanju nisu pronađene razlike u stavovima studenata dentalne medicine obzirom na njihov bračni status. Drugačiji rezultati pokazali su se kod Fakolade i sur. (2009.), gdje su učitelji koji žive u bračnoj zajednici iskazali pozitivnije stavove prema inkluziji djece s teškoćama u razvoju u redovne razrede, te kod Chen i sur. (2016.), gdje su poslodavci koji žive u bračnoj zajednici pri zapošljavanju novih zaposlenika imali pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Ovdje je važno naglasiti da su ti poslodavci bili u braku upravo s osobom koja je osoba s invaliditetom. Obzirom da su osobe s invaliditetom česti korisnici sustava socijalne skrbi, makar samo kao korisnici novčanih naknada, važno je raditi i s njihovim partnerima, ali i uključiti ih kao dionike u procesu inkluzije osobe s invaliditetom, ali i jednako tako učiti od njih o svakodnevnom životu osoba s invaliditetom.

Na peti istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na procijenjeno znanje o osobama s invaliditetom, na način da osobe koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju višim imaju pozitivnije stavove. Rezultati ovog istraživanja jednaki su postavljenoj hipotezi pa tako osobe koje svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju kao izrazito loše i loše u većoj mjeri iskazuju da osjete nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom. Time je postavljena hipoteza potvrđena. U istraživanju Bratovčić i sur. (2018.) osobe koje imaju znanja o svakodnevnoj komunikaciji s osobama s invaliditetom imaju pozitivnije stavove prema njima, a isto tako veća upućenost u probleme mentalnog zdravlja dovodi do pozitivnijih stavova i niže stigmatizacije (Song i sur., 2005.; Pejović-Milovancević i sur., 2009.; Vučić Peitl i sur., 2018., prema Petak i sur., 2021.). Rezultati navedenih istraživanja u skladu su s ovim istraživanjem, a na ovaj problem može se djelovati ponovno edukacijom građana grada Siska o osobama s invaliditetom kroz razne tribine, projekte, ali i organiziranjem nekih javnih događanja u čijem središtu će biti

osobe s invaliditetom i njihov svakodnevni život, primjerice sportske igre na paraolimpijski način u kojem bi sudjelovale i osobe s invaliditetom, ali i osobe bez invaliditeta, na način da mogućnosti sudjelovanja budu izjednačeni (sjedeća odbojka, sjedeći stolni tenis, govorni pikado sa svezanim očima videćih ljudi...).

Na šesti istraživački problem postavljena je hipoteza da se očekuje postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom ovisno o tome poznaju li ispitanici neku osobu s invaliditetom, na način da osobe koje poznaju neku osobu s invaliditetom imaju pozitivnije stavove. Rezultati ovog istraživanja u skladu su s postavljenom hipotezom, tako da osobe koje poznaju neku osobu s invaliditetom u većoj mjeri iskazuju da ne osjete nelagodu u interakcijama s osobama s invaliditetom. Time je hipoteza ovog istraživanja potvrđena. Jednaki rezultati dobiveni su i u drugim istraživanjima, u kojima je utvrđeno da poznavanje i bliskost s osobama s invaliditetom, posebno učestali kontakt u posljednje vrijeme (Yazbeck i sur., 2004., prema Thompson i sur., 2012.), druženja s njima i kvalitetna komunikacija (Najman Hižman i sur., 2008.) te znanje o svakodnevnoj komunikaciji (Bratovčić i sur., 2018.) dovode do pozitivnijih stavova te smanjuju nelagodu u interakciji. Upravo ove odrednice primjenjive su na bliske odnose općenito pa kao mogućnost daljnjeg istraživanja javlja se ispitivanje razlika obzirom na vrstu odnosa ili učestalost kontakta s osobama s invaliditetom, koja je prikazana i u rezultatima ovog istraživanja.

5.1. Ograničenja istraživanja

Ograničenja ovog istraživanja javljaju se u korištenom uzorku ispitanika i metodi istraživanja. Kao što je već prethodno spomenuto, zbog prikladnosti i nemogućnosti pribavljanja popisa svih stanovnika grada Siska, korišten je prigodni uzorak. Nedostatak prigodnog uzorka javlja se u pristranosti i nemogućnosti poopćavanja rezultata na cjelokupnu ciljnu populaciju (Milas, 2009.). Time se javlja ograničenje poopćavanja dobivenih rezultata ovog istraživanja na sve građane grada Siska. Kako bi se ova mogućnost ostvarila, potrebno je provesti eksperimentalno istraživanje koristeći se probabilističkim metodama uzorkovanja, primjerice višestepnim stratificiranim uzorkom. Stratificirani uzorak omogućava jednaki omjer zastupljenosti svih skupina sudionika u završnom uzorku, a višestepni je uzorak jeftiniji i efikasniji u slučaju kada ciljna populacija boravi na širem geografskom području kojeg treba suziti ili je veličina populacije prevelika (Milas, 2009.). Na ovaj se način ispitivanje

stavova cijele zajednice čini efikasnijim zbog „rezanja“ populacije u uzorak na odabrane članove, a sužavati se može sve dok se ne dobije razumna veličina uzorka koja je reprezentativna i efikasna za provođenje istraživanja.

Istraživanje je provedeno putem web ankete, a ona, koliko god ima svojih prednosti u smislu da se u današnje vrijeme gotovo može ispuniti bilo gdje i bilo kada te ne ovisi o prisutnosti samog anketara, ima i nekih svojih nedostataka, odnosno ograničenja. Navedena neprisutnost anketara može biti nepovoljna u slučaju da ispitanicima neko pitanje nije jasno ili imaju dodatna pitanja, a slanje upita putem navedenog kontakta u web anketi stvara dodatan posao koji se većini ljudi neće dati obaviti. Stoga može doći do toga da dio ispitanika odustane od ispunjavanja ankete ili odgovori nasumično i time točnost dobivenih informacija opada. Web anketa može biti i nepristupačan način istraživanja ukoliko netko od građana nema pristup internetu, time ne može ispuniti anketu pa se smanjuje i broj dobivenih odgovora i mogućnost generaliziranja. Osim uvjeta pristupa internetu, ovdje je postavljen i uvjet korisnika društvene mreže *Facebook* i članstva grupama „Sisački forum“ ili poznanstva sa samom autoricom rada, a dio građana svakako ne ispunjava taj uvjet i nema mogućnost sudjelovanja u istraživanju.

6. Zaključak

Ovo istraživanje prvo je istraživanje stavova prema osobama s invaliditetom u mjestu srednje veličine u Hrvatskoj. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove građana grada Siska prema osobama s invaliditetom, a pred samo istraživanje postavljeno je šest istraživačkih problema na koje se nastojalo odgovoriti. Tako su se ispitivale razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob, spol, status obrazovanja, veličinu mjesta stanovanja i bračni status ispitanika. Uz to, ispitivali su se stavovi građana grada Siska ovisno o procijenjenom znanju o osobama s invaliditetom te poznaju li ispitanici neku osobu s invaliditetom. Ciljanu populacija činili su punoljetni građani grada Siska koji u vrijeme trajanja istraživanja žive u kućanstvima na području Siska. Za ispitivanje ovih problema korištena je metoda anketiranja, točnije web anketa, a u istraživanju je sudjelovao 201 punoljetni sudionik. Proširena je ciljana populacija na osobe koje žive u okolnim manjim mjestima koja gravitiraju Sisku i osobe koje veći dio vremena ne žive u Sisku, ali su vezani za njega

(primjerice studenti koji preko radnog tjedna borave u mjestu studiranja, a vikendom dolaze kući).

Rezultati ovog istraživanja pokazali su postojanje statistički značajne razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na dob ispitanika, gdje osobe u dobnim skupinama od 18 do 29 godina i od 56 do 65 godina izražavaju negativnije stavove. Unatoč brojnim istraživanjima koja tako pokazuju, nisu se pojavile razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na spol ispitanika. Također se nisu pokazale razlike u stavovima prema osobama s invaliditetom obzirom na veličinu mjesta stanovanja ispitanika, kao ni obzirom na bračni status ispitanika. Osobe višeg stupnja obrazovanja iskazivale su pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom. Ispitanici koji svoje znanje o osobama s invaliditetom procjenjuju kao izrazito loše ili loše iskazivali su negativnije stavove prema osobama s invaliditetom, a jednako je bilo i kod ispitanika koji ne poznaju neku osobu s invaliditetom.

U ovom istraživanju pokazalo se da među građanima grada Siska postoje više ili manje negativni stavovi prema osobama s invaliditetom te da su njima podložnije određene skupine. Upravo iz tog razloga potrebno je educirati širu zajednicu, raditi na inkluziji osoba s invaliditetom i općenito ugodnijem društvu u samom Sisku za sve njegove građane.

Popis tablica

Tablica 4.1.....	15
Tablica 4.2.....	15
Tablica 4.3.....	16
Tablica 4.4.....	17
Tablica 4.5.....	18
Tablica 4.6.....	19
Tablica 4.7.....	20
Tablica 4.8.....	21
Tablica 4.9.....	21
Tablica 4.10.....	21
Tablica 4.11.....	22
Tablica 4.12.....	22
Tablica 4.13.....	22
Tablica 4.14.....	23

Literatura

1. Al-Kandari, H.Y. (2015). High School Students' Contact with and Attitudes towards Persons with Intellectual and Developmental Disabilities in Kuwait. *Australian Social Work*, 68(1), 65-83.
2. Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: MATE d.o.o
3. Barr, J.J. i Bracchitta, K. (2012). Attitudes Toward Individuals With Disabilities: The Effects of Age, Gender, and Relationship. *Journal of Relationships Research*, 3(1), 10-17.
4. Bickenbach, J., Rubinelli, S. i Stucki, G. (2017). Being a person with disabilities or experiencing disability: two perspectives on the social response to disability. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 49, 543-549.
5. Bratovčić, V., Mehmedinović, M. i Aljić, M. (2018). Uticaj iskustva u kontaktima i poznavanja bontona na stavove prema osobama s invaliditetom. *Research in Education and Rehabilitation*, 1(2), 39-47.
6. Buljevac, M. i Knežević, M. (2013). Uočljivost tjelesnog oštećenja osoba s invaliditetom u socijalnim interakcijama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49(2), 129-138.
7. Buljevac, M., Majdak, M. i Leutar, Z. (2012). The stigma of disability: Croatia experiences. *Disability and rehabilitation*, 34(9), 725-732.
8. Chen, R.K., Blankenship, C.J., Austin, B.S., Cantu, V.C. i Kotbungkair, W. (2016). Hiring od people with disabilities: Perceptions of Hispanic small business owners. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 45(2), 185-196.
9. Dadić, M., Bačić, A., Župa, I., & Vukoja, A. (2018). Definiranje pojmova invaliditet i osoba s invaliditetom. *Hrana u zdravlju i bolesti: znanstveno-stručni časopis za nutricionizam i dijetetiku, specijalno izdanje*, (10), 64-66.
10. Državni zavod za statistiku (2022). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021*. [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://popis2021.hr/assets/xls/popis_2021_prvi_rezultati.xlsx
11. Fakolade, O.A., Adeniyi, S.O. i Tella, A. (2009). Attitude of teachers towards the inclusion of special needs children in general education classroom: the case

- of teachers in some selected schools in Nigeria. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 1(3), 156-169.
12. Girli, A., Sari, H.Y., Kirkim, G. i Narin, S. (2016). University students' attitudes towards disability and their views on discrimination. *International Journal of Developmental Disabilities*, 62(2), 98-107.
 13. Gona, J.K., Newton, C.R., Hartley, S. i Bunning, K. (2018). Persons with disabilities as experts-by experience: using personal narratives to affect community attitudes in Kilifi, Kenya. *BMC International Health and Human Rights*, 18(1).
 14. Goreczny, A.J., Bender, E.E., Caruso, G. i Feinstein, C.S. (2011). Attitudes toward individuals with disabilities: Results of a recent survey and implications of those results. *Research in Developmental Disabilities*, 32(5), 1595-1609.
 15. Lee, H.J., Bang, J.B., Lee, E.Y. i Kim, K.C. (2014). Student attitudes toward people with disabilities: A comparison between before and after class of special care dentistry. *The Journal of Korea Association for Disability and Oral Health*, 10(1), 1-8.
 16. Leutar, Z. i Buljevac, M. (2020). *Osobe s invaliditetom u društvu*. Zagreb: Biblioteka socijalnog rada.
 17. Leutar, Z. i Štambuk, A. (2006). Stavovi mladih prema osobama s invaliditetom. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 91-102.
 18. Marks, D. (1996). Models of disability. *Disability and Rehabilitation*, 19(3), 85-91.
 19. Mihanović, V. (2011). Invaliditet u kontekstu socijalnog modela. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1), 72-86.
 20. Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Zagreb: Slap.
 21. Najman Hižman, E., Leutar, Z. i Kancijan, S. (2008). Stavovi građana prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj u usporedbi s Europskom unijom. *Socijalna ekologija*, 17(1), 71-93.
 22. Pedisić, A. (2000). Stavovi studenata različitog profesionalnog usmjerenja prema osobama s tjelesnim teškoćama. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 39(16), 79-96.

23. Petak, A., Narić, S. i Matković, R. (2021). Stavovi prema osobama s poteškoćama mentalnog zdravlja. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(1), 181-203.
24. Radlińska, I., Kozybska, M. i Karakiewicz, B. (2021). Attitudes of Polish Medical and Health Sciences Students towards Persons with Disabilities Using the MAS-PL Scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15).
25. Sahin, H. i Akyol, A.D. (2010). Evaluation of nursing and medical students' attitudes towards people with disabilities. *Journal of Clinical Nursing*, 19(15-16), 2271-2279.
26. Sahin, H. i Gedik, Z. (2020). Attitudes Towards People with Disabilities: The Turkish Version of the Disability Attitudes in Health Care Scale. *International Journal of Disability, Development and Education*, 69(3), 1006-1016.
27. Siebers, T. (2008). *Disability Theory*. Ann Harbor: The University of Michigan Press.
28. Tervo, R.C., Azuma, S., Palmer, G. i Redinius, P. (2002). Medical students' attitudes towards persons with disability: A comparative study. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 83(11), 1537-1542.
29. Thompson, D., Fisher, K.R., Purcal, C., Deeming, C. i Sawrikar, P. (2012). Community attitudes to people with disability: scoping project. *SSRN Electronic Journal*. Posjećeno 5. 6.2022. na mrežnoj stranici SSRN Electronic Journal-a: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2014423
30. Turčić, N. (2012). Socijalni model procjene invaliditeta. *Sigurnost: časopis za sigurnost u životnoj i radnoj okolini*, 54(1), 111-115.
31. Uysal, A., Albayrak, B., Koçulu, B., Kan, F. i Aydın, T. (2014). Attitudes of nursing students toward people with disabilities. *Nurse Education Today*, 34(5), 878-884.
32. Westbrook, M.T., Legge, V. i Pennay, M. (1993). Attitudes towards disabilities in a multicultural society. *Social Science & Medicine*, 36(5), 615-623.
33. *WHO policy on disability* (2021). Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija.
34. Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom. *Narodne novine*, 64/01.

35. Zavod za javno zdravstvo. (2021). Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/10/Invalid_2021.pdf
36. Zheng, Q., Tian, Q., Hao, C., Gu, J., Tao, J., Liang, Z., Chen, X., Fang, J., Ruan, J., Ai, Q. i Hao, Y. (2016). Comparison of attitudes toward disability and people with disability among caregivers, the public, and people with disability: findings from a cross-sectional survey. *BMC Public Health*, 16. Posjećeno 27.7.2022. na mrežnoj stranici BMC Public Health-a: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-016-3670-0#citeas>

Prilog

Prilog 1. Mjerni instrument korišten u istraživanju

Sociodemografska obilježja

Molim Vas da na početku ispunjavanja ovog upitnika odgovorite na nekoliko pitanja o sebi.

Koliko imate godina?

- 18-29
- 30-40
- 41-55
- 56-65
- Više od 65

Koji je Vaš spol?

- Muški
- Ženski
- Ne mogu se opredijeliti

Veličina mjesta u kojem živite?

- Manje od 1 000 stanovnika
- 1 001 do 10 000 stanovnika
- 10 001 do 50 000 stanovnika
- 50 001 i više stanovnika

Koji je Vaš bračni status?

- Neoženjen/neudana
- Oženjen/udana
- Izvanbračna zajednica na pravnoj osnovi

- Udovac/udovica
- Razveden/razvedena
- Ne znam
- Bez odgovora

Koji je Vaš završeni stupanj obrazovanja?

- Nezavršena osnovna škola
- Osnovna škola
- Srednja škola
- Preddiplomski stručni ili sveučilišni studij (VŠS)
- Specijalistički diplomski stručni studij ili sveučilišni diplomski studij (VSS)
- Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili doktorski studij

Koje je područje Vašeg obrazovanja?

- Prirodne znanosti (npr. matematika, fizika, geologija...)
- Tehničke znanosti (npr. arhitektura, elektrotehnika, računarstvo)
- Biomedicina i zdravstvo (npr. medicina, veterina, farmacija)
- Biotehničke znanosti (npr. agronomija, šumarstvo, prehrambena tehnologija)
- Društvene znanosti (npr. ekonomija, pedagogija, pravo)
- Humanističke znanosti (npr. filozofija, povijest, arheologija)
- Umjetničko područje

Imate li u svojem životu osobu s invaliditetom s kojom ste bliski?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

Sljedeće pitanje odgovorite na skali od 1 do 5, pri čemu brojevi imaju sljedeće značenje:

- 1 - izrazito loše
- 2 - loše
- 3 - osrednje
- 4 - dobro
- 5 – izvrsno

Kako biste procijenili svoje znanje o osobama s invaliditetom?

Izrazito loše 1 2 3 4 5 Izvrsno

Stavovi prema osobama s invaliditetom

Pred Vama se nalaze tvrdnje o osobama s invaliditetom. Za svaku tvrdnju označite svoj stupanj slaganja s istom na skali od 1 do 5, pri čemu je značenje brojeva

sljedeće:

- 1 - U potpunosti se ne slažem,
- 2 - Uglavnom se ne slažem,
- 3 - Niti se slažem niti se ne slažem,
- 4 - Uglavnom se slažem i
- 5 - U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom nisu sposobne donositi moralne odluke.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom nisu sposobne donositi moralne odluke.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom trebalo bi spriječiti da imaju djecu.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom mogu obavljati jednostavan i jednoličan posao.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom pokazuju devijantan* profil ličnosti.

*devijantan - onaj koji odstupa od općeprihvaćenih društvenih normi ili pravila

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom upuštaju se u bizarne i devijantne seksualne aktivnosti.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom jednako su inteligentne kao i osobe bez invaliditeta.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osobe s invaliditetom iste su kao i osobe bez invaliditeta.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Za osobe s invaliditetom najbolje bi bilo da žive i rade u odvojenim zajednicama.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Od osoba s invaliditetom ne treba previše očekivati.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osjećaji vezani uz osobe s invaliditetom

Pred Vama se nalaze tvrdnje o osjećajima vezanima uz osobe s invaliditetom. Za svaku tvrdnju označite svoj stupanj slaganja s istom na skali od 1 do 5, pri čemu je značenje brojeva sljedeće:

- 1 - U potpunosti se ne slažem,
- 2 - Uglavnom se ne slažem,
- 3 - Niti se slažem niti se ne slažem,
- 4 - Uglavnom se slažem i
- 5 - U potpunosti se slažem.

Osjećam se neugodno jer ne znam kako im pomoći.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Ne mogu a da u njih ne gledam.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Nesiguran sam jer ne znam kako se ponašati.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Osjećam se neugodno i teško mi je opustiti se.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Bojim se pogledati tim osobama ravno u oči.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Nastojim imati što kraće kontakte s osobama s tjelesnim invaliditetom i što prije ih završiti.

U potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se slažem.

Poznanstvo i kontakt s osobama s invaliditetom

Poznajem osobu s invaliditetom.

- Da
- Ne

Navedeno je nekoliko vrsta odnosa s osobom s invaliditetom. Za vrstu odnosa koju imate s osobom s invaliditetom koju poznajete, označite koliko često ste u kontaktu s njom. Ukoliko poznajete više osoba s invaliditetom s kojima ste u različitim vrstama odnosa, označite koliko ste često u kontaktu sa svim tim osobama.

	Svaki dan	Nekoliko puta tjedno	Nekoliko puta mjesečno	Jednom mjesečno ili rjeđe	Ne znam
Član obitelji					
Prijatelj					
Ljubavni partner					
Poznanik					
Susjed					
Kolega					
Klijent/osoba koja koristi moje poslovne usluge					
Drugi					